

Elektroniczne czynności procesowe

prof. dr hab. Jacek Gołaczyński¹

*Zakład Prawa Cywilnego i Międzynarodowego Prywatnego Wydziału Prawa, Administracji
i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*

1. Próba definicji

W doktrynie postępowania cywilnego, można sformułować pogląd, że czynności postępowania cywilnego są czynnościami podmiotów postępowania wywołującymi skutek w tym postępowaniu². Czynności postępowania dzielą się z kolei na czynności procesowe oraz czynności egzekucyjne. Zgodnie z zasadą formalizmu postępowania cywilnego czynności postępowania, a więc także czynności procesowe muszą być dokonane w przepisanej przez prawo formie³. Niezachowanie wymogu formy przy dokonywaniu czynności procesowej przez podmiot procesowy nie będzie mogło być uznane za czynność procesową. Przez czynność procesową należy rozumieć taką formalną czynność podmiotu procesowego, która według ustawy procesowej może wyrzucić skutki prawne dla procesu cywilnego, w związku z którym czynność ta zostaje dokonana⁴. Pod pojęciem czynności elektronicznej w postępowaniu procesowym należy zatem rozumieć czynność postępowania procesowego wykonaną przy użyciu elektronicznych nośników informacji.

2. Elektroniczne czynności procesowe według art. 125 k.p.c.

Pierwszy krok w kierunku dokonywania czynności procesowych na elektronicznych nośnikach informacji w procesie cywilnym⁵ stanowiło uchwalenie ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach

¹ Autor jest także sędzią Sądu Okręgowego we Wrocławiu

² W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1995, s. 64-65; W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne zarys wykładu*, Warszawa 1997, s. 175-176; W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne zarys wykładu*, Warszawa 2003, s. 156.

³ W. Broniewicz, *op. cit.*, s. 65.

⁴ W. Siedlecki, Z. Świeboda, *op. cit.*, s. 156.

⁵ Określenie „pierwszy krok” zostało użyte w uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, druk sejmowy nr 1202, Sejmu R.P. III kadencji.

sądowych i egzekucji⁶. Ustawa ta zmieniła między innymi, treść art. 125 k.p.c. nadając mu następujące brzmienie: „§ 1. Pisma procesowe obejmują wnioski i oświadczenia stron składane poza rozprawą. § 2. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach lub na elektronicznych nośnikach informatycznych. § 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory i sposób udostępniania stronom urzędowych formularzy, o których mowa w § 2, odpowiadających wymaganiom przewidzianym dla pism procesowych, szczególnym wymaganiom postępowania, w którym mają być stosowane, oraz zawierających niezbędne pouczenia dla stron co do sposobu ich wypełniania, wnoszenia i skutków niedostosowania pisma do tych wymagań. Urzędowe formularze powinny być udostępniane w siedzibach sądów oraz poza sądami, w dogodny dla stron sposób, za niewygórowaną odpłatnością. § 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i termin wprowadzenia techniki informatycznej, warunki, jakim powinny odpowiadać elektroniczne nośniki informatyczne, na których pisma procesowe mają być wnoszone, tryb odtwarzania danych na nich zawartych oraz sposób ich przechowywania i zabezpieczania, uwzględniając stan wyposażenia sądów w odpowiednie środki techniczne i poziom rozwoju technik informatycznych”.

Wprowadzenie do przepisów ogólnych kodeksu postępowania cywilnego dotyczących czynności procesowych, przepisu art. 125 § 2 k.p.c. przesądziło, o tym, że obowiązek wnoszenia pism procesowych na urzędowych formularzach lub na elektronicznych nośnikach informatycznych może istnieć zarówno w procesie, jak i postępowaniu nieprocesowym. Obowiązek ten wynikać musi jednak wyraźnie z przepisu.

Przepis art. 125 § 4 k.p.c. stworzył podstawy do określenia przez Ministra Sprawiedliwości warunków wnoszenia pism procesowych na elektronicznych nośnikach informatycznych. Rozwiązanie to, w ocenie twórców nowelizacji przepisów kodeksu postępowania cywilnego miało umożliwiać w przyszłości zastosowanie techniki komunikacji elektronicznej do rozpoznawania tego typu spraw, w których istniały obawy o masowy napływ pozwów⁷. Minister Sprawiedliwości nie wydał dotychczas rozporządzenia określającego szczegółowe zasady i termin wprowadzenia techniki informatycznej, warunki, jakim powinny odpowiadać elektroniczne nośniki informatyczne, na których pisma procesowe mają być wnoszone, tryb odtwarzania danych na nich zawartych oraz sposób ich przechowywania i zabezpieczania, uwzględniając stan wyposażenia sądów w odpowiednie środki techniczne i poziom rozwoju technik informatycznych⁸.

⁶ Dz. U. Nr 48, poz. 554 z późn. zm.

⁷ Zob. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, druk sejmowy nr 1202, Sejmu R.P. III kadencji.

⁸ W. Siedlecki, Z. Świeboda, op.cit., s. 163.

3. Nośnik informatyczny

Przepis art. 125 k.p.c. posługuje się pojęciem „nośnik informatyczny”, natomiast przepis art. 60 i 78 § 2 k.c. wykorzystuje formułowanie „ujawnienie woli w postaci elektronicznej”. Jak już wyżej zaznaczono, „nośnik informatyczny” może oznaczać, zarówno sytuację złożenia oświadczenia woli poprzez sieć teleinformatyczną (Internet), jak również przekazanie oświadczenia woli na takim nośniku jak dyskietka, płyta CD, DVD itp. Wydaje się, że pojęcia te są zbieżne.

Konieczne jest także ustalenie, czy czynność procesowa albo czynność w postępowaniu nieprocesowym, może być dokonywana na elektronicznym nośniku informatycznym. Otóż, czynność procesowa stanowi, jak już wyżej zaznaczono, to taka formalna czynność podmiotu procesowego, która według ustawy procesowej może wyrzucić skutki prawne dla procesu cywilnego⁹. Oczywiście czynności procesowe można także dzielić na te, które zawierają oświadczenia woli i oświadczenia wiedzy. Czynność procesowa zawierająca oświadczenie woli zmierza do wywołania skutku procesowego np. zawieszenia postępowania. Czynności procesowe należy także odróżnić od czynności cywilnoprawnych. Celem i skutkiem tych ostatnich jest bowiem wywołanie następstw dla stosunku cywilnoprawnego (powstanie, zmiana, zniesienie). W końcu należy zwrócić uwagę na to, że czynności procesowe mogą zawierać oświadczenia woli, wywołujące skutki nie tylko w sferze procesowej, ale i materialno-prawnej np. oświadczenie o potrąceniu złożone w procesie.

4. Oświadczenia woli składane w postaci elektronicznej a elektroniczne czynności procesowe

Kolejnym zagadnieniem, która należy rozważyć jest to, czy można stosować do oświadczeń woli zawartych w czynnościach procesowych przepisów o oświadczeniach woli składanych w formie elektronicznej?

Ustawa z 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny w zakresie problematyki oświadczeń woli składanych w formie elektronicznej wprowadziła do Kodeksu cywilnego dwa przepisy: art. 61 § 2 i art. 78 § 2.

Chociaż już przed tą nowelizacją, a także przed uchwaleniem ustawy z dnia 18 września 2001r. o podpisie elektronicznym, podkreślano w piśmiennictwie, iż nie ma żadnych przeszkód prawnej natury, aby oświadczenia woli składane były w postaci elektronicznej, w szczególności przy wykorzystaniu Internetu i poczty elektronicznej¹⁰. Rozwiązanie przyjęte przez polski Kodeks cywilny w art.60, sprowadzało się do zasady, iż oświadczenie woli wyrażone być może przez każde

⁹ R. Lapierre, w: J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1996, s. 235;

¹⁰ Z. Radwański, w: *SystemPrPryw*, t. II, *Prawo cywilne - Część ogólna*, Warszawa 2002, s. 165.

zachowanie, które ujawnia wolę w sposób dostateczny. Jeżeli zatem osoba składająca oświadczenie woli wybierze do jego zapisu i przekazania technikę informatyczną, to okoliczność ta nie może bezpośrednio wpływać na ważność dokonywanej w ten sposób czynności prawnej. Mimo tego ustawa z dnia 18 września 2001r. o podpisie elektronicznym dokonała zmiany art. 60 k.c., który obecnie stanowi, iż: „z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej”.

Rozwiązanie przyjęte przez art. 60 k.c., w jego obecnym kształcie, nie stworzyło nowej możliwości składania elektronicznych oświadczeń woli, ale uznać je należy za pożądane ze względu rosnące znaczenie Internetu i innych form komunikacji elektronicznej dla obrotu prawnego. Istotne znaczenia ma także precyzyjne określenie, że oświadczenie woli może być złożone także w postaci elektronicznej, nawet wówczas, gdy nie spełniają przesłane ustawy o podpisie elektronicznym¹¹. Oświadczenie woli zoczone w postaci elektronicznej bez zachowania wymogów przewidzianych ustawą o podpisie elektronicznym ma zatem także doniosłość prawną¹². Istotne znaczenie ma także samo sformułowanie „w postaci elektronicznej”. Ustawodawca wprowadza tym samym jednolite nazewnictwo. Przypomnijmy, że dotychczas, na potrzeby różnych regulacji wykorzystywano inne pojęcia, np. „elektroniczny nośnik informacji (art. 7 Prawa bankowego, „forma zdematerializowana (art. 7 ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych).

Przepisy ustawy o podpisie elektronicznym, w szczególności jej art. 5 może mieć zastosowanie do oświadczeń woli składanych w czynnościach procesowych. Przepis ten stanowi bowiem w ustępie 2, że: „dane w postaci elektronicznej opatrzone podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu są równoważne pod względem skutków prawnych dokumentom opatrzonym podpisami własnoręcznymi, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej”. Nie ma zatem potrzeby sięgania do przepisów kodeksu cywilnego, ponieważ ustawa o podpisie elektronicznym w art. 5 dotyczy zarówno dokumentów, na których składane są oświadczenia woli będące składnikiem czynności prawnych, jak i czynności procesowych. Jednak, jeżeli czynność procesowa zawiera także oświadczenie woli wywołujące skutki w sferze stosunków cywilnoprawnych, wówczas, elektroniczna czynność procesowa winna spełniać wymogi kodeksu cywilnego. cywilnego szczególności art. 61 § 2. Przepis ten stanowi, że jeżeli oświadczenie woli złożone jest w postaci elektronicznej jest złożone innej osobie,

¹¹ Ibidem.

¹² W. Dubis, w: Prawne i ekonomiczne aspekty komunikacji elektronicznej, (pod red. J. Gołaczyńskiego), Warszawa 2003, s. 227.

gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, że osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią. Rozwiązanie to nawiązuje do regulacji odnoszącej się do wszystkich innych poza elektronicznymi oświadczeń woli (art. 61 § 1 k.c.) ponieważ akcentuje się sposobność zapoznania się z treścią oświadczenia woli (teoria doręczenia). Jeżeli zatem pozwany w odpowiedzi na pozew wniesionej elektronicznie złożył świadczenie o potrąceniu, wówczas to oświadczenie woli wywoła skutek w sferze stosunków cywilnoprawnych w chwili, gdy oświadczenie to wraz z odpowiedzią na pozew zostanie doręczone powodowi. Kluczowym zatem zagadnieniem dla tej kwestii jest sposób doręczania elektronicznych czynności procesowych.

5. Ustalenie momentu dokonania elektronicznej czynności procesowej

Powyższa kwestia wymaga szczegółowego zastanowienia. Czynności procesowe dokonywane są przez strony w określonych terminach, po upływie których ustaje możliwość ich skutecznego wniesienia. Prekluzyjność czynności procesowych zależy od ich rodzaju. I tak, przepisy kodeksu postępowania cywilnego dla takich czynności procesowych jak: apelacja, zażalenie, sprzeciw od wyroku zaocznego, wnioski o przywrócenie terminu wymagają ich dokonania w ściśle określonych terminach. Przekroczenie tych terminów może spowodować odmowę merytorycznego rozpoznania wniosków zawartych w danej czynności (powoduje np. odrzucenie apelacji). Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego regulują jedynie dokonywanie czynności procesowych ustnie na posiedzeniu sądu do protokołu lub poza rozprawą w piśmie procesowym. Pisma procesowe mogą być jednak, zgodnie z cytowanym wyżej przepisem art. 125 k.p.c., wnoszone także na urzędowych formularzach (czyli także w tradycyjnej formie pisemnej) i na elektronicznych nośnikach informatycznych. W każdym jednak wypadku czynność dokonana w piśmie procesowym winna być doręczona sądowi, lub sądowi i stronie przeciwnej. Przepisy o doręczeniach nie obejmują jednak swą regulacją doręczenia pisma procesowego złożonego w elektronicznym nośniku informatycznym

Dla ustalenia momentu dostarczenia pisma procesowego sporządzonego w elektronicznej formie, wobec braku regulacji w Kodeksie postępowania cywilnego należy sięgnąć do przepisu art. 61 § 2 k.c. Jeżeli strona kieruje pismo procesowe w formie elektronicznej do sądu, to momentem dojścia tego pisma będzie wprowadzenie tego pisma do środka komunikacji elektronicznej. Samo zatem wprowadzenie (wysłanie pisma np. pocztą elektroniczną, czy przez Internet) do środka komunikacji elektronicznej spowoduje doręczenie pisma sądowi. Pozostaje jednak otwarta kwestia, czy dla przyjęcia, że nastąpiło wprowadzenie pisma do środka komunikacji elektronicznej, wymagane jest przejście pisma przez modem odbiorcy bez potrzeby zapisania pisma w pamięci komputera odbiorcy (sądu), czy konieczne jest przejście pisma przez program odbiorcy i zapisanie

go w pamięci komputera. Z punktu widzenia szczególnego znaczenia doręczenia tego rodzaju pism procesowych sądowi, wydaje się, że jedynie to drugie rozwiązanie jest dopuszczalne¹³.

Pozostaje jeszcze problem, czy dane w postaci cyfrowej stanowiące plik tekstowy (pismo procesowe w formie elektronicznej) zostały zapisane w takim programie, który umożliwi sądowi zapoznanie się z jego treścią. Należy rozważyć sytuację, gdy z powodu błędnego zapisu pliku przez stronę, czy błędnego działania programu do odczytania tego pliku lub braku w ogóle takiego programu, można uznać, że sąd miał możliwość zapoznać się z treścią pisma. Niestety nie jest możliwe przyjęcie jednolitego rozwiązania dla wszystkich tych wypadków. Konieczne będzie ustalenie, czy zniekształcenie, uszkodzenie lub utrata pisma procesowego w postaci elektronicznej nastąpiła przed wprowadzeniem do środka komunikacji elektronicznej. Nie można bowiem uznać, że pismo procesowe w formie elektronicznej zostało złożone, jeżeli adresat nie miał technicznej możliwości zapoznać się z jego treścią (np. plik zawiera zniekształcony zapis).

6. Elektroniczne czynności procesowe

Przewidując wzmożony rozwój technik komunikacji elektronicznej w Polsce i na świecie, należy już obecnie zastanowić, się w jakich postępowaniach można będzie wykorzystać podpis elektroniczny, złożony zgodnie z wymogami ustawy o podpisie elektronicznym. Wydaje się bowiem, że jedynie, póki co, technologia podpisu elektronicznego może być zastosowana dla wiarygodnej identyfikacji autora oświadczenia składającego się na elektroniczną czynność. Ograniczając rozważania wyłącznie do procesu cywilnego należy stwierdzić, że pozew w postępowaniu cywilnym mógłby być wniesiony na elektronicznych nośnikach informatycznych, czyli przez Internet, pocztę elektroniczną lub przy szerszym rozumieniu tego pojęcia także na nośnikach takich jak: dyskietka, płyta CD, DVD itp.

Z przepis art. 126 k.p.c. wynika, bowiem że każde pismo procesowe powinno zawierać oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, oznaczenie rodzaju pisma, osnowę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności, podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika oraz wymieniać załączniki. O ile dowody nie są dokumentami sporządzonymi już wcześniej w formie pisemnej, to pozew taki mógłby być wniesiony na elektronicznym nośniku informatycznym. Jeżeli strona jest reprezentowana przez pełnomocnika należy sporządzić pełnomocnictwo procesowe, które, zgodnie z art. 89 § 1 k.p.c. powinno być przedłożone z podpisem mocodawcy przy pierwszej czynności dokonywanej przez pełnomocnika. Zatem, w przypadku wniesienia pozwu na elektronicznym nośniku informatycznym przez

¹³ W. Dubis, op.cit., s. 230.

pełnomocnika, na takim samym nośniku winno być złożone pełnomocnictwo i opatrzone podpisem elektronicznym, zgodnie z art. 5 ustawy o podpisie elektronicznym przez mocodawcę. Wymaga to, zatem aby nie tylko sam pełnomocnik, ale i mocodawca miał uprawnienia przewidziane w ustawie o podpisie elektronicznym do składania podpisu elektronicznego. Sytuacja komplikuje się, gdy dowodami, na które powołuje się w pozwie powód są dokumenty sporządzone w formie tradycyjnej (papierowej)¹⁴. Otóż, z przepisu art. 127 k.p.c. wynika, że powód nie ma obowiązku przedkładać w pozwie dokumentów. Można jedynie wnieść o dopuszczenie z nich dowodu na określoną okoliczność na rozprawie. Ponadto pozwany może, zgodnie z art. 129 k.p.c. zażądać, aby powód przedłożył w sądzie jeszcze przed rozprawą dokument sporządzony na piśmie w oryginale. Wydaje się także, że nie ma przeszkód, by strona lub jej pełnomocnik złożyła dokumenty sporządzone w formie tradycyjnej na elektronicznym nośniku informatycznym. Konieczne jest zeskanowanie dokumentu oraz opatrzenie tak sporządzonego odpisu podpisem elektronicznym. Oczywiście oryginał lub tradycyjny odpis może być przedłożony do akt sprawy w sądzie, na żądanie strony przeciwnej przed rozprawą. Zakładając, że w taki „elektroniczny sposób„ został zainicjowany proces, to jednak nie może on się toczyć w takiej postaci i zakończyć wydaniem wyroku. Środkami dowodowymi mogą być, bowiem dokumenty, występujące w obrocie najczęściej w formie tradycyjnej, czyli w formie dokumentu papierowego, zeznania świadków, dowody z opinii biegłych. Zachodzi oczywista trudność prezentacji takich dowodów w formie elektronicznej. Oczywiście, można rozważyć sytuację, że powód składa pozew i dołącza do niego dokumenty także w formie elektronicznej np. zeskanowane i dołączone do pozwu oraz wnioskuje świadków, a dopiero przed rozprawą przedkłada sądowi oryginały lub poświadczony za zgodność z oryginałem odpisy. W takim wypadku, odpowiedź na pozew także mogłaby być wniesiona w postaci elektronicznej, to jednak przy obecnej regulacji postępowania sądowego w procesie konieczne jest wyznaczenie rozprawy.

W przypadku postępowania cywilnego zwykłego, czynności wstępne mogłyby być dokonywane w drodze elektronicznej. Konieczne jest jednak wówczas rozstrzygnięcie, kiedy proces przekształcałby się z elektronicznego w tradycyjny. Taką granicą mogłaby być odpowiedź na pozew z wnioskiem o oddalenie powództwa w całości lub w części. Jeżeli natomiast odpowiedź na pozew, albo zostaną spełnione inne przesłanki wydania wyroku zaocznego, to podobnie, jak obecnie, w postępowaniu przed sądem gospodarczym, sąd mógłby wydać wyrok zaoczny.

¹⁴ Co do pojęcia – dokument pojawiły się poglądy, że dokumentem nie musi być przedmiot materialny utrwalający znaki języka pisanego. Tak, J. Barta, R. Markiewicz, *Internet a prawo*, Warszawa, s. 65; W. Kocot, *Elektroniczna forma czynności prawnych*, PPH 2001, nr 9, s. 1 i n.; J. Jacyszyn, *Elektroniczne czynności prawne*, PPH 1999, nr 7, s. 35; A. Sadowska, *Elektroniczne oświadczenie woli* (cyt. Za J. Jacyszyn, J. Przetocki, A. Wittlin, S. Zakrzewski, *Podpis elektroniczny. Komentarz do ustawy z 18 września 2001r.*, Warszawa 2002, s. 60.

Jeszcze większe znaczenie może mieć technika podpisu elektronicznego dla czynności procesowych dokonywanych w postępowaniach sądowych, w których sąd rozpoznaje sprawę na posiedzeniu niejawnym. W szczególności, może wchodzić w grę postępowanie nakazowe i upominawcze, postępowanie klauzulowe, postępowanie rejestrowe np. o wpis do rejestrów zastawów i do Krajowego Rejestru Sądowego oraz do ksiąg wieczystych.

Przykładowo jedynie można rozważyć problemy związane z wnoszeniem pozwów z wnioskiem o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i upominawczym. Otóż, postępowanie nakazowe oparte jest na dokumentach istniejących póki co, wyłącznie w postaci tradycyjnej, czyli papierowej (art. 485 k.p.c., wymienia dokument urzędowy, zaakceptowany przez dłużnika rachunek, wezwanie dłużnika do zapłaty i pisemne oświadczenie dłużnika o uznaniu długu, zaakceptowanym przez dłużnika żądaniem zapłaty, zwróconym przez bank i nie zapłaconym z powodu braku środków na rachunku bankowym, na podstawie weksła, czeku lub warrantu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości).

Mimo tego, że rozprawa nie jest konieczna, aby sąd rozstrzygnął sprawę wydając nakaz zapłaty, to jednak powstają te same problemy, o których mowa była wcześniej. Czy jest możliwe przedłożenie dokumentu urzędowego? Otóż, wydaje się, że nie ma tu przeszkód prawnych, aby dokument urzędowy został złożony w postaci elektronicznej przy wykorzystaniu podpisu elektronicznego. Przepisy dotyczące formy dokumentu urzędowego zawarte są w np. art. 107 k.p.a., prawie o notariacie, prawie o aktach stanu cywilnego. Jego najważniejszą częścią jest pieczęć i podpis osoby występującej za organ. Trudno sobie zatem wyobrazić, aby dokument urzędowy był sporządzony w postaci elektronicznej i zawierał pieczęć. Oczywiście będzie to mogła być pieczęć zeskanowana, a następnie oświadczenie zostanie podpisane przez upoważnione osoby działające w imieniu organu państwowego, za pomocą podpisu elektronicznego, to wówczas będzie to dokument urzędowy.

Nie ma żadnych wątpliwości, że podstawą wydania nakazu zapłaty może być zaakceptowany przez dłużnika rachunek, o ile zostanie złożony w postaci elektronicznej i podpisany elektronicznie oraz dłużnik oświadczy posługując się podpisem elektronicznym, że rachunek ten akceptuje. Wydaje się także, że wezwanie dłużnika do zapłaty może nastąpić poprzez złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej, oraz że dłużnik złoży oświadczenie woli o uznaniu długu. Wobec tego, że przepis art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. wymaga, aby oświadczenie dłużnika o uznaniu długu było złożone na piśmie, to jego oświadczenie powinno być złożone za pomocą podpisu elektronicznego złożonego na podstawie ważnego kwalifikowanego certyfikatu.

To samo dotyczy zaakceptowanego przez dłużnika żądania zapłaty zwróconego przez bank z powodu braku środków.

Wydaje się zatem, że już obecnie, o ile w sądzie istniałaby odpowiednia infrastruktura techniczna można wnosić pozew z wnioskiem o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Ta uwaga nie dotyczy jednak szczególnego rodzaju dokumentów, czyli weksli, czeków, wariantów i rewersów.

Jeżeli zatem powód wniósłby pozew wykorzystując technikę komunikacji elektronicznej, sąd mógłby wydać nakaz zapłaty, a pozwany miałby prawo wnieść zarzuty także wykorzystując środki komunikacji elektronicznej. Oczywiście, po wniesieniu zarzutów, sąd wyznaczałby jak obecnie rozprawę i od tego momentu postępowanie powinno się toczyć tradycyjnie, z wyjątkiem pism procesowych, które strony mogłyby nadal sobie i sądowi, poza rozprawą przekazywać w postaci elektronicznej.

Jeszcze większe znaczenie może mieć technika komunikacji elektronicznej w postępowaniu upominawczym. Przepis art. 498 k.p.c. stanowi bowiem, że sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi. Przepis art. 499 k.p.c. wymienia jedynie okoliczności, które powodują, że nakaz zapłaty nie może być wydany: jeżeli roszczenie jest oczywiście bezzasadne, przytoczone okoliczności budzą wątpliwości co do zgodności z prawdziwym stanem rzeczy, zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego gdy miejsce pobytu pozwanego nie jest znane lub gdy doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. Można zatem stwierdzić, że w postępowaniu nakazowym nie ma obowiązku udowadniania szczególnymi dokumentami zasadności roszczenia. W takim wypadku sąd mógłby wydać nakaz zapłaty także w postępowaniu upominawczym.

Problemem związanym z dokonywaniem czynności procesowych w postaci elektronicznej za pomocą podpisu elektronicznego będzie przechowywanie tych informacji oraz zapewnienie ich bezpieczeństwa. Koniecznym jest także rozważenie, czy na etapie wstępnym postępowania np. nakazowego zrezygnować z prowadzenia akt w formie tradycyjnej i czy je założyć dopiero w chwili np. wniesienia zarzutów w celu wyznaczenia rozprawy. Wydaje się, że problemy natury technicznej muszą być usunięte, by można było myśleć o dopuszczeniu dokonywania czynności procesowych. Konieczne jest określenie warunków, jakim powinny odpowiadać elektroniczne nośniki informatyczne, tryb odtwarzania danych na nich zawartych oraz sposób ich przechowywania i zabezpieczenia.